Székesfehérvár, 1909. XVI. évfolyam, 12. szám. Kedd, január 26.

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Előfizetési árak: 1 évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor. Egyes szám ára 10 fill.

Felelős szerkesztő: BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este. Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Szent-István-tér 1. Egyes számok kaphatók: a dohánytőzsdékben.

Az uj Vörösmarty-kör.

Szombaton egy nagyfontosságu, egész megyénk életét közvetlenül érdeklő intézmény kapui nyiltak meg.

A *célt* tekintjük: *Egyesiteni* és *kulturát fejleszteni.* Ezt a két ideálisan szép célt tüzte ki a Kör elé annak mostani koalicziójában megteremtője, az uj helyiségben házigazdája: *Széchényi Viktor gróf* főispán.

Vörösmarty és Széchényi!

A rendi alkotmányból, a középkor nehéz fegyverzetéből kilépő magyarnak ez a két nagy név volt a tündöklő csillaga. Egyik a multat, másik a jövőt, egyik a nemzet géniuszát hivta, a másik az anyagi boldogulás utjait egyengette, hogy bevezessék népüket az uj Magyarországba.

Most ujra találkozott a két név: Széchényi Vörösmarty körében, hogy egyesitse Fejérvármegye egész intelligenciáját felekezeti, politikai, kasztbeli különbség nélkül. Azt kérve csupán mindenkitől, hogy becsületes hive-e a jövendő haladásának, amely megyénket és városunkat fölfelé segiti.

Az ünnepély, melynek keretében a felavatás történt, méltó volt az uj társadalmi intézmény fontosságához. Részt vett benne városunk és megyénk majdnem minden kiválósága. A beszédek, melyek elhangzottak, társadalmi életünk legkiválóbb szereplőinek legértékesebb gondolatait tették közkinccsé.

Adja a magyarok nagy Istene, hogy a reménységek, hogy ész, erő és szent akarat se ne roskadozzanak, se össze ne örjenek akadályok és súly alatt.

Az épület.

A Kossuth-utcában, a régi postaház és proviant-ház helyén 680 □-ölnyi területen az uj pénzügyi palota és a nekünk oly kedves, szép Árpád-fürdő között épült az uj kaszino. A ki rátekint, kellemes meglepetést érez. A budapesti Nemzeti Kaszino egyszerü, de nemes vonalai, paráde nélkül vaió homlokzata jut eszébe. Az egyesités eszméje rég vajudott, a központon való épités szükséges volt, de Széchenyi Viktor gróf főispán nélkül — bátran mondhatjuk — nem valósult volna meg soha. Az épületet teljesen ő épittette a saját költségén, az ő kőbe vésett cimere ékeskedik is a bejáró felett. A tervezés, valamint annak izléses kivitele, Say Ferenc építészt dicséri, a ki ujra egy nagy szabásu épülettel irta be nevét városunk történetébe. A földszinten jobbról Rédei Vilmos csinosan fölszerelt vendéglője van, balról egy tágas szép magánlakás, Kaltenecker Viktor dr. ügyvéd irodája, túl rajta az Árpád-fürdő mellett Roszberger Béla cukrász.

Az emeleten, a jobb oldalon elhelyezett egyszerü lépcsőházból az előszobába, onnan a hölgyek, a másik felen az urak számára fenntartott toalett szobába lépünk. A urakén túl van az udvarra nyiló tágas, hatalmas, világos olvasó terem, pompás butorokkal, kedves kényelemmel azoknak, a kik a szellemi szórakozást keresik. Az utcára néző homlokzaton az Árpád-fürdő mellett van a könyvtárszoba, a mely az orvosszövetség helyiségéül is szolgál. Ebből nyilik a billiárd-szoba, két szép, modern billiárddal, a fal mellett pompás karosszékkel a kibicek számára. Középen van a nagy kártyaszoba ez idő szerint 12 asztallal. Ebből nyilik a társalgó, kényelmes, kedves szinte fényüzéssel berendezett pompás helyiség. Remek foteuilek, kerevetek, szép képek, középen Vörösmartynk kitünő olajfestményü képével. Hogy ennek a teremnek pazar felszerelésével mennyit törődik a kör kitünik abból, hogy működalló maga 1200 koronába került. Egyébiránt a felszerelés teljesen modern és fényes, a mely bármely hasonló célu intézménynek diszére válik s 18 ezer koronába került a Körnek. Ez a három terem (30 méter hosszuságban) csak üvegfalakkal levén elválasztva, össze is vonható. A társalgóból egy kisebb sarokszoba van még, a hol borozni, diskurálni fognak a vendégek. A többi mellékhelyiség.

A közgyülés.

Szombaton este 5 órakor közgyülést tartott a kör, hogy a megnyitás ünnepélyes mozzanatát a maga nagyszerü komolyságában megörökitse. Széchényi Viktor gróf rövid lelkes szavakban ünnepelte a nagy eseményt. Utána Kapossy Endre dr. titkár szépen megszerkesztett titkári jelentését olvasta, visszatekintve a mult küzdelmeibe és bepillantva a jövendő biztató reménységeibe. A pénztári jelentés teljesen rendezett viszonyokra mutat rá. A kör bevételeit 13770 koronára irányozza elő, ebből kártyajövedelemre csak 1800 koronát számitanak. A házbér 5000 korona, fütés, világitás 2200 korona, hirlapok 1000 korona, jelzik körülbelül a jövendő kereteit. Végül a választmány ujraalakitása következett. Százan szavaztak, a régi választmányi tagokat csaknem egyhangulag ujra megválasztották, csupán az eltávozott K. Nagy Dezső helyébe választották Hübner Károlyt.

A diszlakoma.

Esti 8 órára már zsufolásig megteltek a Kör összes helyiségei. Három utcai helyiséget eggyé olvasztották és két sorban fehér asztalokat huztak. Lassankint megtalálta a 280-ra emelkedett tömeg a helyét.

Prolog.

Az első mozzanatot egy prolog képezte, amelyet *Fiáth* Imre járásbiró szavalt el az ő szép, zengő baritonján. Akik hallottuk, meglepődve élveztük annak szépségeit a régi dicsőségről, amelynek az éji homályból itt Fehérvárott uj fényre kell derülnie. A szép költemény tette-e, a szép előadás-e, vagy mindakettő, igen: mindakettő, de a közönség mélységes lelkesedésre gyult a szép prolog hatása alatt. Ki irta? — ezt találgatta mindenki. Philipp István lehet csak a szerzője. Végül, de már az estély vége felé sült ki, hogy a szerző *Fittler* Vilma kisasszony, pardon! menyasszony, aki a boldogság édes napjaiban dalol, mint a madár, mikor a fészek szélén ülve jövendő boldogsága álmairól zeng. A szép költeményt egész terjedelmében itt közöljük:

Vörösmarty emlékezete.

Hadd zengjek dalt, amelynek szózatára
Feléledjen, kit rejt a siri hant —
Hadd bolygatom meg azt a babérerdőt,
Amelynek sarja szent földben fogant.

Örök parázsán újra fellobogva,
Hő lánggal ég a honfi-kegyelet,
Hogy fenn hirdesse önnön-glóriánkat,
Kincsünknek vallván, költő, nagy neved.

Kincsünk vagy költő! mert dússá tevéd te
A nyelvet, melyben nemzet és hon él,
Adván szavának csengő tisztaságot,
Erőt, ha fedd, bűbájt, ha dalra kél.

Bakony mezői tarka szóvirágát
Letarlád, lantod hogy disztisd vele,
S penditvén, hullatád pazalva égét
A szép merengő hollófürtire.

Hol Árpád vére büszke trónusáról
Vezérle honf, vérszerzett Hunniát,
Ábrándos gyermekként merengve jártál
A vén Fehérvár árva térin át.

És ifju lelked ihletelten éled,
Sirok felett mig bolygasz álmodón —
Megfogja szived egy csudás igézet,
... Szellemdal, mely búg mélyen, föld alól...

S egy bús jelenben szebb mult hősregéjét
Visszhangzá ajkad érces hangokon,
Hogy felriadjunk vészes tespedésből,
S naggyá tegyünk, te ősi szittyahon!

S riadva támadt zengő szózatodra
A harci multak elhunyt hős fia,
Száguldó mének nyergeletlen hátán
Ezernyi ékes szellemdalia.

S riadva támadt hősök milliója
A Kárpátszegle rab magyar hazán —

SÖVEGJÁRTÓ JÁNOS
VASZON, ASZTALNEMÜ ÉS ÁGYNEMÜEK ÁRUHÁZA, SZÉKESFEHÉRVÁR,
BARÁTOK ÉPÜLETE, AZELŐTT ÖZV. HANEL ANTALNÉ-FÉLE ÜZLETHELYISÉG.

Mai lapunk 4 oldal.

00000049

Zsarnok parancsnak hangja nem riasztja,
Ezer veszély közt rendületlen áll.

A szent hazáért égve, ifju hévvel
Dobog ezernyi hű magyar kebel —
S „százezrek ajkán“ kél a büszke jóslat
Egy „boldog korról“, melynek „jönni kell“!

*

De mult idő — a szent tüzet kiolták, —
Holt csenddé némult már a harci zaj —
Levert Titánként, rabbilincsbe verve
Lihegve nyugszik már a bús magyar.

És „száraz ágon hallgató ajakkal“
A szárnyszegett, csüggedt madárhad ül —
Véráldozattá zord bitó avatta,
Kik ellenálltak „rendületlenül!“

S ki zengve büszkén egy dicsőbb, nagyobb kort,
S hittel hivé, hogy el kell jönnie,
A „nagyszerü halálnak“ szörnyü gyászán
Letört a lantnak méla gyermeke.

És néma ajkkal és meglört szemekkel
Elment utjára már a „vén cigány“ . . .
De nagy lelkéből nem veszett reménye:
Hogy „lesz még egyszer ünnep“ e hazán!

*

És lett még ünnep! Zenge szent hozsánna
Az újra éledt népek ajakán —
Beföldelt sirból, hosszu tetszhalálból
Föltámadott a porbavert Titán.

S azóta újra küzd népek csatáján
Dicsőbb jövőért véres múlt jogán,
Áldást könyörg a népek Istenétől
„Egy ezredévi szenvedés“ után.

S ha megpihenvén, lelke elmerengve
A multak álmán újra lelkesül,
Megcsendül ajkán Szózatod zenéje:
„Hazádnak hive rendületlenül! . . .“

Hol jeltelen pihenve, régi hősök
„A bús felejtés“ mély álmát lelék,
Nagy honfilelked dalra ébredését
Csodálja, ím, egy újabb nemzedék.

Az ős Fehérvár régi büszke fénye
Királysirokban eltemetve bár, —
A vén romok közt új remény virágzik —
— Költőkirályunk lelke visszajár. —

A királyért.

Az első fogás után *Prohászka* Ottokár dr. megyéspüspök kelt szólásra, hogy a pompás ünnepélyen a legelső magyar emberre, a királyra üritse poharát. Mint mindig most is csillogott beszéde a költői szépségü gondolatok gyémánt tüzében. A király homlokát diszitő koszorut tövis koszoruhoz hasonlitotta. Tövisek az ellentétek, a népek és társadalmi elemek közt fönálló viszavonások. A Vörösmarty-kör ezeknek az ellentéteknek részben való megszüntetéseért dolgozik, hogy egységes társadalom lelkesedjék a királyért, dolgozzék a hazáért mindvégig. Értse meg a király nemzetét, forrjon hozzá a szive, mint ahogyan a nemzet a legtisztább, legigazabb szeretettel várja tőle lelkének megértését.

A püspök szavait lelkes éljenzés követte, majd Csanyi bandája rázenditette a hymnuszt, a melyet a közönség lelkesedve énekelt. Ezt követte a második fogás után

Kuthy József dr. beszéde:

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Körünk életének jelentős fordulópontján, melynek ünneplésére ma itt megjelentünk, az első szó Vörösmarty Mihály emlékének legyen szentelve. Elődeink, midőn az 1867-ben feloszlott kaszinó romjain az intenzivebb művelődés igényeinek megfelelő társaskört városunkban megalkották, az ő nagy nevének védelme alá helyezkedtek. Mi sem lehetünk hűtelenek apáink hagyományaihoz, s mikor ezt a diszes csarnokot elfoglaljuk, első gondunk legyen, hogy a legnagyobb fejérmegyei magyarnak alakját az emlekezet glóriájával övezzük.

Akik a történelembe, a népek fejlődéstanába mélyebb pillantást vetnek, nem a véletlen játékának, sőt ellenkezőleg, a magyar nemzet ébredező, tudatos erőnyilvánulásául tekintik azt a tényt, hogy az 1825-dik esztendőben egyidejüleg két erős magyar tehetség állott be a történelem forgatagába. Mind a két férfiu korszakos eszmék hordozója, a XIX. század eleji nemzeti evolució szimboluma: s mégis merőben ellentétei egymásnak.

Már származásuk is csupa ellentét. — Széchenyi István gróf, a gazdag főur, Bécsben, palotában született; Vörösmarty Mihály, a szegény köznemes, Kápolnásnyéken, künn a pusztán, nádfedeles házikóban. Széchenyi István, a német katonai nevelésben részesült oligarcha, alig tudott magyarul, midőn mégis magyar származásának leküzdhetetlen erejétől hajtatva, 1825-ben a tudományos akadémia megalapitásával, s a gazdasági munka nemzetfejlesztő hatalmának hirdetésével Magyarország jövője felé irányozta kortársainak tekintetét; Vörösmarty Mihály, az egyszerü polgári állásu gazdatiszt fia, a legszebb magyar nyelven szólaltatja meg az Alföld rónaságán végigszáguldó leventéket, midőn a honfoglaló ősök dicsőséges harcaiba kilenc évszázaddal visszaszáll.

Mennyi ellentét, m. t. Közönség!

És a polgárember, a mult fényes harci dicsőségének dalnoka, és a főur, a polgári munka jövőnek apostola — ennyi ellentét dacára — gyönyörüen kiegészitették egymást és a XIX. század harmadik és negyedik tizedében elsőrendü tényezői voltak a magyar nemzet fejlődésének. Hatásuk a negyvenes évek alatt kezdett gyengülni, mikor történetünk folyamán a két ellentétes tehetséget két párhuzamos talentum váltotta fel: Széchenyit a politikában Kossuth Lajos, Vörösmartyt a költészetben Petőfi Sándor.

Vörösmarty életének és költészetének fénykorát tehát 70 esztendő választja el tőlünk. Azóta ujabb tehetségek uj irányokat szabtak a magyar lelkek elé. Arany János a költői rajzolás plasztikájában és a magyar meseszövés művészetében, Petőfi Sándor a néplélek kincses mélységeinek kiaknázásában bizonyára teljesebb sikerekhez jutottak; de egyben nem érte utól Vörösmartyt soha senki — és ez marad az ő örök dicsősége: — a rajongásig fokozott, izzó hazaszeretetben.

Hallunk uj tanitásokat, hogy a haza fogalma csak korlátolt elmékben székelő, lejárt gondolat, hogy a haza nem egyéb, mint a hatalmasok szövetkezése a gyengék ellen: de ne higyjünk abban, hogy a sziveket ezek a tanitások állandóan rabul ejtik. Nemde olvasták Önök m. t. Hölgyeim és Uraim, hogy Messina, Reggio és a többi délolaszországi város és falu, melyek fölött az istenitélet csak az imént suhogtatta végig ostorát, s ahol a romok közől ma is a halál sóhajtása hallszik, régi helyükön ujra felépülnek?! Aki az uj fundamentumot lerakja, jól tudja, hogy földrengéses talajra épit, — logikus értelme azt parancsolná, hogy hagyja el, kerülje messze a természeti erők végzetes harcának szinhelyét, de a szive nem engedi, hogy bölcsőjének, reményeinek, csalódásainak helyéről eltávozzék.

Igy munkál az ember lényéből kipusztithatatlan hazaszeretet érzelme és nemcsak az idézett példa egymagában, hanem a népek sokezeréves története százszorosan is igazolja, hogy a vallásos érzés és a szülőföldhöz való ragaszkodás épugy vele születik az emberrel, mint a táptálkozási, vagy fajfentartási ösztön. Ennek az alaptermészetünkben, emberi mivoltunkban rejlő hazaszeretetnek szentelt Vörösmarty a Szózatban örök imádságot, mely a magyar nép ajkáról lemulni soha nem fog.

* * *

A nagy költő iránt tartozó kegyelet lerovása után engedjék meg m. t. Hölgyeim és Uraim, hogy a jelen pillanatok felé forduljak. Nem kell hosszasan elmondanom, hisz mindnyájan tudjuk, hogy körünknek a Vörösmarty-névhez méltó uj otthonát, — melyet ime most felavatunk, — jelenlegi elnökünk, Széchenyi Viktor gróf törhetetlen akarata, eszményi áldozatkészsége létesitette. Méltóságod bizonyára tudja, érzi a szép életnek azt a törvényét, hogy mélyen gondolkozni, a gondolatokat logikus rendbe sorakoztatni, legfőbb férfiui erény: de az igazi élet összhangját mégis csak akkor érjük el, ha a sziv érzelmeinek is szabad röptöt engedünk.

Fájdalom! az élet eme harmoniája után való törekvés vajmi keveseknek jutott osztályrészül. A kultárális haladás kivánalmai elől elzárkózni, embertársaink anyagi és értelmi javaival nem törődni s a közösségnek csak annyit kiszolgáltatni, amennyit az erőszak kicsikarhat: bizony ez a rideg egyéni jog szokott sok ember cselekvésének rugója lenni.

De azok a kevesek, kik a szociális fejlődést nem csupán az anyagi javak és erők elosztódása szerint mérlegelik, hanem a társadalom részére nyujtott áldozatoknál hallgatni tudnak a nemes emberben lakozó, munkáló lelkiismeret szavára is, azok élénken érzik, hogy a nagy örökségek birtokosainak nagy áldozatokkal kell járulniok a hazaszeretet oltárához.

A Széchenyi név Magyarországon nagy örökség! Nem épen a magyar föld talajából kiszakitott holdak nagy számában, mint inkább a nemzet közkincseivé vált eszmékben és ideálokban áll ez a nagy örökség. Ferenc és István grófok neve kizárólag a nem rég lemúlt korszaké, de arról már talán csak a történetirók beszélnek, hogy a XVII. század végén is élt egy nagy Széchenyi, Pál kalocsai érsek, aki — midőn a Bécsbe hivott magyar főurak heteken át szőték-fonták, kerülgették Kolonics centralisztikus, összbirodalmi terveire a választ, — egymagában I. Lipót király elé állott, s egyenes észjárását, bátor szivét a következő historiai mondásba öntötte: „Magyarországot csak a saját törvényei szerint lehet kormányozni, s magyar törvényt csak a magyar országgyűlés hozhat!“

Ma, m. t. Közönség! ezek a szavak igen természetes és egyszerű igazságot fednek. De ne feledjük, hogy Pál érsek e szavakat abban a korban hangoztatta, midőn Bónis Pozsonyban, Nádasdy Bécsben, Zrinyi Péterés Frangepán Ferenc Bécsujhelyen meggyőződésükért martirhalált szenvedtek, pedig ezeknek sem volt más főbenjáró vétkök, mint, hogy magyarok akartak maradni, s magyar törvények szerint akartak élni.

A m. t. Elnök urnak őseihez méltó áldozatkészége, melyben a férfiui becsület fényén ott látom ragyogni a férfi eszméit megértő, hűséges asszonysziv ragaszkodó szeretetének nemes patináját is, ujabb megnyilatkozása a Széchenyi-család kiapadhatatlan hazaszeretetének és fejlett társadalmi érzékének. S én, mint ezen az ünnepen a Vörösmarty-kör érzelmeinek szószólója, nem áldozhatok találóbb szavakkal Széchenyi Viktor gróf névben, szivben nagy nemzetsége iránt, mint ha Szép Ilonkából a legszebb kivánságot idézem: „Fény nevére, áldás életére!“

Nem volna teljes körünknnk ez a szép családi ünnepe, ha az itt elhangzó akkordokból az elismerés hangja hiányoznék. A társadalom, m. t. Hölgyeim és Uraim! magasabbrendű, kollektiv, de emelett igazi egyén, amelynek jogain és kötelességein felül megvannak a maga eszméi és érzelmei. A székesfenérvári Vörösmarty-kör ideáit és vágyait, örömeit és keserveit csaknem két évtizeden át egy szerény, de férfias akarattal, önfeláldozó hűséggel és nagy munkaerővel megáldott barátunk, Vértessy József képviselte.

Mikor a kör hosszas, nehéz válságok után, melyekből a kivezető utat akárhányszor ő találta meg, ma egy erőskezű, lángoló lelkü elnök vezetésével fényesebb jövő elé indul, — nem habozom kimondani, hogy nem ismerek Székesfehérvárott férfiut, aki a mi tradícióinkat, a Vörösmarty név iránt tartozó hódolatunkat s társulatunknak magas felszinen való fentartását, a lezajlott súlyos viszonyok között az igazgatói székben méltóbban tudta volna képviselni, mint Vértessy József. Kisérje őt további munkájában baráti szivünk hálája és elismerése.

És ezzel végzek m. t. Hölgyeim és Uraim... Adja Isten, hogy a mai nap kiinduló pontja legyen egy szép, virágzó jövőnek; — adja Isten, hogy a Vörösmarty-kör addig éljen, amig Vörösmarty Mihály neve él.

Ez a név pedig örökkön él . . . Mikor a XVI. századbeli nagy magyar embernek, Fráter Györgynek sirjára rágörditették az élettől elválasztó zárókövet, rávésték a halhatatlanság epitáfiumát: „Non omnis moriar!“ Nem halok meg egészen!

Ugyanez a jelmondát illeti meg a fejér-

00000050

megyei költő emlékét is! Mert míg Magyarországon meleg szívek lesznek, míg ezek a szívek igazán szeretnek, míg a Tisza-Duna közén a magyar szó zenéje csendül, míg az Isten virágos kertjében, Pannoniában, az Árpádok történetén tanítjuk faji önérzetre a magyar ifjuságot, míg a legmagasabb emberi és nemzeti ideál — Istenimádás és hazaszeretet — a művelt magyar lelkekben helyet talál: addig Vörösmarty neve el nem évülhet, s mint Jókai gyönyörűen mondja, szivből-szivbe adja át őt egyik század a másiknak.

Azzal az óhajtással zárom beszédemet, hogy a nagy költőt a halhatatlanság utján a mi körünk is kövesse! Talán nem vétek a Vörösmarty Mihály iránt tartozó kegyelet ellen, ha a Szózat végső sorát igy travesztálom: *„Nekünk itt meghalnunk nem szabad, nekünk itt dolgoznunk s időtlen időkig élnünk kell!“*

Egész terjedelmében leközöltük, hogy mindenki élvezze annak szépségét.

A koronát a lakoma végén

a főispán beszéde

képezte. Visszatekintett az kör egyesitéseinek nehéz munkájára. Kijelölte annak célját és boldog reménységgel tekintett a jövő felé, a mely a Vörösmarty-körből kiindulólag ujabb eszméket valósit meg. Nagy lelkesedést keltettek különösen azok a szavai, a melyekben a vizvezeték megnyitására célzott.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az előttem szóló főigazgató ur annyi dicserettel halmozott el, mely csekély érdemeimet túlon-túl fölülmúlja. Nem tagadom azonban, jól esik látnom és érzenem, hogy Székesfehérvár intelligens közönsége megérti s méltányolja a társadalom öszeforrasztása érdekében kifejtett igyekezetemet.

Midőn harmadfél évvel ezelőtt a főispáni széket elfoglaltam, megdöbbenve kelle tapasztalnom, hogy a város társadalmában nagy fokú széttagoltság uralkodik. Tapasztaltam ezt egy oly időpontban, midőn a politikai constelláció folytán úgyszólván az egész országban megnyilatkozott összetartás géniusa.

Akaratlanul azon aggály vetődött föl bennem, hogyan lehessen egy elmaradott várost a haladás utjára terelni, a melynek társadalmát a klikkek mélyre szántott barázdái még akkor is széthasogatva tartják, midőn az egész ország egy családként fogódzkodik össze? Mi lesz itt ebben a városban, ha egyszer élére állitott politikai viharok nagy ellentétes csoportokra szakitják ez ország lakosságát!

Ezen akaratlanul fölvetődő aggályra a választ ama meggyőződés adta meg bennem: mindent elkövetni, hogy e város vezető intelligenciáját társadalmilag egy kalap alá hozzam. Erre nézve alkalmasabb módot nem ismertem, mint semleges talajon egy oly társadalmi gócpontot teremteni, mely modern, s szolid kényelmet nyujtva kellemes otthona, szórakozási helye legyen az intelligenciának. Hol a társadalmi érintkezés fesztelen formái között megvitattassanak a közügyek, eszmék termeltessenek és a huzamosabb együtt lét által az összetartozandóság növekvő érzése abroncsként zárja össze e város és megye jobbjait. Mert csak összetartó társadalom bir nagyokat alkotni:

E gócpont megteremtésének első lépése hosszas és fáradságos tárgyalások után a „Tóvárosi körnek“ a „Vörösmarty körbe“ való beolvadása volt. Következett a helyiség kérdése. De nem akarom a mélyen tisztelt ünneplő közönséget a részletekkel fárasztani. Elég ha annyit mondok, hogy az a bizonyos hétfejű sárkány, melynek minden levágott feje helyett 7 uj nőtt, alig adhatott több vesződséget legyőzőjének mint az előttem folyton fölbukkanó uj akadályok.

Alig, hogy egy nagyobb gátat sikerült eltolni és éledni kezdett bennem a remény, mintha föld alól merült volna föl, úgy termett előttem valami leküzdhetlennek látszó fekete monstrum, mely ujból elzárta a további haladás utját.

Voltak percek, mikor már közel jártam a sötét kétségbeeséshez, melynek akaratom talán áldozatává is esik, ha nem áll mellettem rendületlenül a tizes bizottság, melyek tagjai jóban-rosszban küzdve hiven kitartottak oldalam mellett. Kötelességemnek tartom, hogy lerójam e helyütt irántuk hálám adóját. Had emlitsem föl név szerint is e derék férfiakat: Erdőssy Bódog, Dr. Holly Géza, Dr. Kapossy Endre, Kenessey Gyula, Nagy Dezső, Dr. Rádai Lajos, Dr. Révy Ferenc, Dr. Szüts Andor, Vértesi József és Vigyázó Imre.

Isten éltesse őket!

A tárgyalásoknak, taggyüjtésnek, hosszas küzdelmeknek eredménye ime megvan és ma letesszük ezen létesülő folyamatnak záró kövét.

Hogy mekkora elégtételt érzek lelkemben a mai napon, azt csak az tudja megitélni, a ki évek kemény küzdelme után végre eléri célját. *Életem másik ilyen napja lesz, ha megnyitom a városi vizvezetéket!*

Lehet, hogy sokan optimistának fognak tartani, de e régi kör ma meginduló uj aerájától igen sokat várok:

várom először, mint már emlitém, a széttagolt erők egyesitését;

várom azt, hogy a megyéből ügyes-bajos dolga után beránduló uri közönség itt kényelmes pihenőhelyet találván, városunkat és amennyiben bizottsági tag, a megye köz- és bizottsági üléseit is sürübben fölkeresendi;

várom azt, hogy itt baráti körben, a város fejlesztése körül eszmék fognak születni; hogy azok itt annyira meglesznek vitatva, hogy a város közgyülési termébe a tagok már tájékozottan és kijegecesedett meggyőződéssel vonulnak be;

várom, hogy a polgárság és katonaság közötti barátságos. meghitt viszony melegágya lesz e kör. Ha pedig zavaró incidensek itt-ott föl is merülnek, ez legyen azon terület, melyen a jó viszonyt az incidensek káros hatása ellen meg fogjuk védelmezni, mert alkalmunk lesz egymást kölcsönösen megismerni és becsülni tanulni.

De még mást is várok Hölgyeim és Uraim! Sokan vannak, kik helytelenitik, hogy a kör helyiségeinek berendezésénél bizonyos foku fényüzést tartottam szükségesnek.

Méltóztassanak elhinni, hogy ezt nem a fényüzés imádása, pazarlási viszketegség vagy egyéb sybarita ösztön sugallta nekem igy. Nemesebb és magasabb szempont és az ebből folyó tervszerüség vezetett.

A műveltség haladásával igényeink az egész vonalon emelkedtek, nagyon sok esetben a tulságig is. E tételt azonban visszárul is lehet alkalmazni: fokozottabb igények magasabb civilizációra mutatnak. Egy német tudós a fogkefefogyasztás mennyiségét állitotta oda a műveltség fokmérőjéül és nem az áruba bocsájtott könyvek számát.

Ezen tétel első hallásra komikusan hangzik, de közelebbi vizsgálódásnál meglátjuk, hogy mélyebb értelme van e mondásnak, mint egy német professzor egy átlagos egyéb termékének.

Mi a műveltség? A tudás? Nem! A világ összes tudományát fejében tartó ember műveletlenebb lehet, mint egy talán alig iskolázott, de mindig jó társaságban forgolódott, aránylag tudatlan ember.

E szerint tehát a modor, a külső forma lenne a műveltség? Korántsem. De igenis a modor egy oly külső ismérv, mely a belső értékre való következtetésnél sokszor egyetlen támpontunk. Egy angol szociológus igen bölcsen azt állitotta, akit egyszer enni és kártyázni látott, azt teljesen ismeri. És állitásában mennyi a való!

De a modor egyedül tudás nélkül ép ugy mint a műveltség modor nélkül még nem műveltség. De e kettő harmonikus összhangja és hozzá egy nemesen érző lélek, ezt tartom Uraim és hölgyeim a műveltség fogalmának! És ha e triászból csak egy is hiányzik, ott igazi műveltség nincsen. Ilyen műveltség pedig igényeket szül.

Témámtól kissé eltértem, de ezen három fogalom együvé tartozásából akartam levezetni azt, hogy bizonyos fokozottabb igények elválaszthatatlanul összefüggnek a fokozottabb műveltséggel.

A keret, melyben élünk és forgolódunk, jellemünkre is reányomja pecsétjét. Ha előkelő kényelemmel berendezett, világos, szellős, nagyarányu, tiszta és rendes tartózkodási helyen élünk, ott a finomabb érintkezési formák fölszinen tartása, a külső embernek gondozottsága, a nemesebb beszédmód — egyszóval a művelt ember külső ismérvei ösztönszerüleg is életszükséggé válnak, ezeknek külső behatása pedig a lélek finomulására sem lehet befolyás nélkül.

Várom tehát, hogy ezen ujjászületett kör a jó izlésnek, az előkelő modornak és nemes lélkületnek is mindenha hirdetője lesz.

Ezek lebegtek előttem midőn e kör ujjászületésén fáradoztam.

Legyen e kör felekezet és politikai meggyőződésre való tekintet nélkül e város és megye intelligens uri közönségének kellemes, meleg otthona, az összetartás kohója és igy szolgálni fogja azon ideált, melyet Vörösmarty olyan nemesen fejez ki:

Mindenható! egyesség Istene,
Ki összetartod a világokat,
Engedd, hogy bármi sorsnak ellene;
Vezessen egy nemes s nagy gondolat;
Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon emberméltóság sugára!

A tánc.

Az idő gyorsan morzsolódik. Rédei Vilmos, az uj vendéglős valóban kitett magáért s az óriási tömeget oly jól és oly izléses menüvel szolgálta ki, hogy a külön megdicsérésre is méltán rászolgál. A beszédek elhangzása után körülbelül éjfél volt, mire asztalbontáshoz kerültek. Pedig de sokan várták már ezt az asztalbontást. Az ifjuság talpa alatt égett már a talaj. Csanyi Pista szárazfájának édes-bús zengzetei csiklandozták a talpakat. Aztán az örömet egyéb is fokozta. Egyszerre két eljegyzés hire is kapott szárnyra. A város legszebb leánya boldog mosollyal fonta karját a vőlegényébe, aki legalább is kiskirálynak érezte magát. Csakhamar ott volt a másik is, akit szintén mindenki a legőszintébb szeretet és rokonszenv kifejezéseivel üdvözölt. (Csakhamar hire is kelt, hogy: a termekben hemzsegnek a vőlegények és a menyasszonyok. Hogyne ebben a vőlegényszük világban két menyasszony, két vőlegény egyszerre, ez már mégis csak nagyszerü!) A Vörösmarty-kör nagy örömünnepébe méltón fonódott bele ez a két üde friss virág.

. . . Aztán meg kezdődött a tánc és folyt, ki tudja meddig. Reggelig bizonyosan.

UJDONSÁGOK.

— **Személyi hir.** *Prohászka* Ottokár dr. megyéspüspök vasárnap d. e. Budapestre utazott, ahonnan csak a hét végén tér vissza székvárosába.

— **Eljegyzések.** *Czenthe* Pál dr. kaposvári ügyvéd eljegyezte *Fittler* Lujza urleányt, Fittler Béla ny. városi főügyész bájos leányát.

Meszleni Meszleny Béla földbirtokos, fehérvári szolgabiró eljegyezte *Giffing* Lenke urleányt, Giffing Ede, az Első Magyar Általános Biztositó társaság titkárának bájos leányát.

— **Hitvédelem.** A hitvédelmi kurzus csütörtöki előadását *Vass* József dr. theologiai tanár tartja: „A vallási eszme és az evolucio“ cimmel.

— **Előadások.** A *Szabad Liceumban* Barátosi Ferenc, a Széchenyi Szövetség alelnöke tartott élvezetes előadást a szinészetről; az előadás után nagysikerü szinielőadás volt.

A *Népakádémiában* Warhanek Ferenc, a Széchenyi Szövetség szak. elnöke mondott előadást; melyben széleskörü szociális tudással fejtegette a sztrájk jogosságát. Utána kacagtató szinielőadással szórakoztatták a közönséget a Népakadémia derék működevelői.

— **A köz- és magántisztviselők otthona** is helyiséget változtatott. Szük, kényelmetlen helyiségét felcserélte a Vörösmarty kör régi helyiségével, amely a régi felett határozott előnyöket kinál s csak az a hiánya, hogy nincs kerthelyisége. A mint halljuk, az uj helyiség felavatása ünnepélyesen történik; ennek terminusát azonban a teljes berendezésig ki kell tolni.

00000051

— **Bankett.** Mohai Lajos pénzügyi tanácsos és Bierbauer Viktor dr. főorvos, városi szolgálatának 25 éves évfordulója emlékére jövő hó 3-án este fél 9 órakor a Szent István teremben a városi tisztikar bankettet rendez.

— **Közgyűlés a városnál.** Székesfehérvár szab. kir. város törvényhatósági bizottsága 1909. évi január hó 28-án délután 3 órakor a városház nagytermében rendes havi közgyűlést tart. — A tárgysorozat főbb pontjai ezek: A polgármesteri programm tárgyalására kiküldött bizottság jelentése. — Kerekes Lajos dr. főjegyző javaslata a bizottságok és szakosztályok kiegészítése tárgyában. — Tanácsi előterjesztés a sziciliai és ajkai szerencsétlenség alkalmából segély megszavazása ügyében. — U. a. az ipariskola építése ügyében. — Polgármesteri előterjesztés Bossányi Jenőnek 7-ik patika engedélyezése iránti kérelme. — Tanácsi előterjesztés a szaktanitás gazd. ism. iskola részére külső gazdasági telepről kijelölt földek 1 évi bérbeadása ügyében. — U. a. a honvédségi épületek bérszerződése ügyében. — U. a. a város tulajdonát képező 622400 kor. névértékü $4\frac{1}{2}$ %-os államadóssági kötvény, mint törzsvagyonnak felhasználása ügyében. — U. a. a Lépcső-utca helyreállítása ügyében. — U. a. a javadalmi személyzet 15% drágasági pótléka ügyében. — U. a. a m. kir. pénzügyminiszter azon leiratáról, hogy az italmérő üzletek vasárnapi munkaszünetének országos rendezése folyamatban van. — Több törvénycikk és a szakosztályok mult évi jegyzőkönyvének kitüntetése és tudomásul vétele.

— **Számonkérőszék.** A városházon tegnap szémonkérőszéket tartott a főispán. Áttekintette az összes hivatalok ügymenetét és hivatali kezelését s a tapasztalt rend és pontosság miatt elismerését fejezte ki.

— **Inastanitás.** Kereskedőink mozgalmat inditottak, hogy az inasok a harmadik köznap helyett vasárnap tanitassanak és hogy a felszabaditás is bizonyos formákhoz köttessék. A Kereskedelmi Társulat választmánya a vasárnapi tanitást elvetette, de a másik eszmét, a tanitás sikeresebbé tétele szempontjából örömmel üdvözölte. A kereskedők e tárgyban pénteken, Wertheim Ármin elnöklete alatt gyülést tartottak, melyen hosszu és beható eszmecsere után szótöbbséggel elvetették a vasárnapi tanitást, ellenben Karl István inditványára felvetették az inas otthon eszméjét és az elnök örömének adott kifejezést, hogy a kereskedők többsége a választmány intenciójához csatlakozott és a modern kor szelleméhez és a humánus közfelfogáshoz képest nem vonták el a testileg és szellemileg fejlődésben levő inasoktól az egyetlen szabad napot. A többi kérdést legközelebb tárgyalják.

— **Köszönetnyilvánitás.** Mindazoknak, kik boldogult édesatyám elhunyta alkalmából részvétük bármi jelét nyilvánitották, a temetésen megjelenni szivesek voltak, magam és a gyászoló család nevében hálás köszönetemet fejezem ki. *Vass Bertalan* dr.

— **Népszövetségi mozgalom.** A katholikus népszövetség vármegyénkben is terjedőben van; alig van immár község, ahol ki nem bontotta volna zászlóját vagy ahol a megalakult szervezet észrevehető munkásságot nem fejtett volna ki. A hol elég erősnek érezte magát beleszólt a választásokba s nem egy helyütt döntötte el azoknak sorsát. Alapról, amelynek választásáról már megemlékeztünk most helyreigazitásképen közöljük, hogy a képviselőtestületi választások alkalmával egytől egyig a népszövetség jelöltjei arattak diadalt. Most már az általmas mozgalom erősödése szempontjából szükség van arra, hogy folytonos céltudatos, a helyi viszonyokhoz mért munkásság induljon meg az egyes szervezetekben. Munka mindig akad s ha az alkalmat mindannyiszor kihasználjuk, a népszövetség jövőjéhez, hatalmához állitunk be egy-egy oszlopot. Mi is nagyon helyén valónak tartjuk, ha szervezeteink a mult év lezárásaul beszámoló gyüléseket tartanak. A mult év eredményének, munkásságának mérlegelése jól fog hatni a fejleményekre. Eddig több helyütt megtartották a beszámoló gyülést; a legtöbb helyütt legalább azzal az eredménynyel zárták az évet, hogy a tagok száma megnövekedett.

A mult vasárnap uj szervezet alakult Sárszentmihályon, ahol Székely Gyula káplán, Stayer István tanító és Borián Ferenc hirlapiró mondottak lelkes beszédeket. A tagok száma eddig 60, a Zichy grófi család és a község kath. inteligenciája is beiratkozott. A megindult mozgalom fellenditette a kath. sajtót is; naponkint 100 Uj Lap jár ebbe a nagyobbára református lakosságu községbe. De rendben is mentek ám a választások!

— **Köszönetnyilvánitás.** Mindazon jó ismerősöknek és barátoknak, akik felejthetetlen fiunk és testvérünk, Kertész János halálával érzett fájdalmunkat impozáns módon nyilvánitott őszinte, mély részvétükkel enyhiteni szivesek voltak, hálás szivvel mond köszönetet a gyászos véget ért boldogultnak, *családja.*

— **Egy ujabb levél a Szerkesztőhöz.** Kommentár nélkül közöljük:

Tisztelendő Szerkesztő Ur Barátom!

Nincsen igazuk a dörmögőknek, kik azt vitatják, hogy a legutóbbi hitvédelmi előadáson a Szent István teremben, kevés sikerét látták a hölgyekhez intézett kérelmemnek, melyben a — közóhajból kifolyóan — a női kalapok levételét kértem.

Az elfogulatlan, figyelmes szemlélőnek el kell ismernie két tényt, mint igazságot: először, hogy megyéspüspök ur őméltósága azon magasztos előadásán az előbbieknél sokkal nagyobb számban jelentek meg hölgyek, másodszor, a jelenlevőknek biztos 60 százaléka levett kalappal ült helyén; sőt mondhatjuk harmadszor, hogy a közismert, magas müveltségü előkelő hölgyek kivétel nélkül levett kalappal foglaltak helyet.

A terem hátsó részéből az ivlámpák fényénél alaposan különböztethető volt, hogy igazi finom kalap a fejen tartottak között nem is tünt ki. Mindebből az a bizonyosság szürhető le, hogy a fejen tartott kalapok hordozói egyszerüségükben még nem voltak értesülve — a közóhajnak már megnyilatkozásáról, arra tehát nem voltak előkészülve — elég simára fésülködve — hogy kalapjaikat letegyék.

Tisztelendő Szerkesztő Ur Barátom!

Szerintem az óhajtott cél el van érve, azok az előkelő hölgyek a kik már letették kalapjaikat bölcs belátásuknál fogva is következetesek maradnak; akik elmaradottságuk, igazabban a kellő értesülés hiányából előkészülve nem voltak — a jó példán okoltak és nem cégérezik ki magukat. De mivel olyanok is lehetnek, kik valamelyes hiányosság vagy baj okából kénytelenek fejüket kalappal födve tartani, ezeket figyelmeztetni kell, hogy csak a páholyok alatti oldalon, vagy ha itt elég helyük — e részvétet érdemlőknek — nem volna, csak a legutolsó széksoron foglaljanak helyet, a hol mögöttük már csak álló férfiak vannak, a kiket sem a látás sem a hallásban nem akadályoznak.

Azt feltételeznünk sem szabad, hogy a müveltség oly alacsony fokán tengők tolakodjanak — a magasan szárnyaló előadás hallgatóinak botránkoztatására, kik lelki szegénységük pelengérezésével dacból kivánják az illetlen tüntetést, — De ha mégis találkoznék ily különcködő, akkor ki kell függeszteni a tilalomtáblát az ellenszegülőt pedig kivezettetni. Maradtam tisztelő hive *Nagy Ignác.*

— **Kacsa.** A katonai affér szenzációja ugy ahogy elült már, akadnak mégis egyesek, akik ujra fel akarják verni elsimult hullámait. Tegnap az a hiresztelés terjett városszerte, hogy a paprika esetből kifolyólag véres kardpárbajt vivtak az affér szereplői, azonban, mint illetékes helyről értesülünk, semmi sem történt a dologban. Vay gróf és Táby hadnagyok állitólag egyelőre jól érzik magukat. Mi azonban hisszük, hogy nem vállalkoznak mégegyszer a parika Jancsi szerepére.

— **Az alcsuti szövetkezet pusztulása.** 23-án este 10 órakor rémhirként futotta be a községet *ég a szövetkezet!* Mire a nép álmából fölriadt, már hatalmas lánggal égett a kőszén-raktár, a petroleum-raktár és a tetőzet. A mi a raktárokban s a padláson volt, minden elégett, körülbelül 4000 korona értékben, ami azonban biztositásból megtérül. A tüz oka ismeretlen. Nem lehetetlen az sem, hogy gyujtogatás okozta a Hangya által kitünően vezetett intézmény pusztulását.

— **Fogadd be a tótot.** Nagy István sárszentágotai lakos a napokban vendégül látta pincéjében Szabó Péter és György testvéreket. Mikor már alaposan bent voltak a hangulatban, a két Szabó testvér összeveszett a házigazdával. Igy történt, hogy a két markos legény nem csak a szürét tette ki a házi gazdának, hanem annyira beverte a fejét, hogy felépülése kétséges.

— **Öngyilkos cselédleány.** Csáder Erzsébet helybeli cselédleány, aki a Jókai utca 5. számu házban volt szolgálatban, tegnap délben öngyilkossági szándékból lugkőoldatot ivott. Az öngyilkosságot a pincében követte el, ahol már előre elkészitette a gyilkos szert. A jajveszéklésre figyelmessé lett házbeliek adták tul a rendőrségnek az esetet, mely intézkedett kórházba szállitásáról. Kihallgatásakor azt vallotta, hogy életuntságból követte el a gyilkosságot. Állitólag egy hozzá intézett levél keseritette el, melyet katona ismerőse irt. Állapota életveszélyes.

— **Jókedvü hadfiak.** Szombat éjjel egy hadfi csapat verődött össze a Budai-uton s veszett jókedvvel kardlapozott mindent ami eléjök akadt. Vagdalták a keritést, fákat, házak ablakait. A furcsa mulatság addig tartott, mig rendőri beavatkozás nem történt. A derék hadfiakat katonai törvényszék elé vitték.

SZINHÁZ.

Pálmay Ilka utolsó vendégjátéka.

Vasárnap, jan. 24. este.

A tót leány. Almássy Tihamér régi kedves darabja sok dicsőséget szerzett már Pálmay Ilkának. Jól esett nekünk is, neki is, hogy népszinműben is gyönyörködhettünk Pálmay kiváltságos művészeteben. Hankát, a cimszerepet játszotta sok természetességgel, sok talpraesettséggel. Dalainak elevensége, behizelgő kedvessége szinte meglepett bennünket. Az érdeklődést mindvégig ébrentartotta, de mellette igen jól alakitott Kovács és ennivalóan kedves volt Sinkó. A mi daliás Dérinknek nehéz volt Misuvá lesilányulnia, de az igyekezetét és az épen nem tőrülmetszett tót dialektusát érdemei szerint honoráljuk. Szivesen dicsérjük Tarnay Lidiát, aki a vén javasasszony szerepét megfelelő izlésssel kitünően elfogadhatóvá tette. Verő Janka, sőt Tomborné is sokat segitettek a sikerekhez. A közönség jól mulatott, ámbár a zsufolt házból engedett már egy pöttyöt. A páholyok ugy festettek mint a vénülő asszony fogsora, itt is, ott is tátongott egy üresség.

De Pálmay Ilka művészetének, különösen a Pillangó kisasszonynak mesés hatását nem fogjuk kitörölni a szinházi szép esték sorozatából.

Hétfő, jan. 25.

Jókedvü paraszt. Tegnap félház előtt került szinre, de az a félház megelégedetten távozott. Tanulságost is, élvezetest is, mulattatót is talált a darabban. És ez, ha értékben hozzámérjük az eddig előadott darabokat, elég. Az est Kormosé és Szalkaié volt, egyenlőképen mindkettőé. A parasztit, az együgyüt és az egyszerüt ritka rátermettséggel és leleményességgel tudták bevinni a művészetbe. Sinkó és Fábián olyan szerepet kaptak, amelyből bőven téphették a babért. Medgyaszaytól, Dérytől, de kiváltképen Inkétől nem lehetett volna többet kivánni. Kovács, Tomborné itt nem jöhet számitásba, ezt azonban nem azért mondjuk, hogy félreértsenek bennünket. Bátori igen ügyesen és fifikusan, erejét holnapra tartogatta. Szivesen vesszük tőlé.

Szerkesztői üzenetek.

D. J. A filharmonikusok felhivása egy megalakitandó női énekkar ügyében se nem féltékenységből, se nem tévedésből maradt ki, hanem azértn, ert oly későn kaptuk meg, hogy képtelenek voltunk már a lapba beleszoritani. A mi lapunk a többi összes lapokat megelőzve már 6 órakor kész. Addig megirtuk, kiszedettük, kikorrigáltuk, revideáltuk és kinyomattuk a cikkeket s ha valaki 4 óra után ér csak hozzánk, az ne csodálkozzék, ha nincs érkezésünk. Pláne szombaton nem lehetett, amikor szegény (de becsületes) nyomdászaink reggeltől estéig minden erejüket megfeszitve dolgoztak olvasóink jóvoltáért. Vegye tudomásul ezt — kérjük — ön is, meg mások is, a kik ott is rosszakaratot keresnek, a hol az ártatlanság patyolatlepedőjén még ránc sincs.

M—a. Kalocsa. Azóta sok szépet készitettem össze. Csak átadhassam.

Nyomatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában, Székesfehérvárott.

00000052